

Łukasz STACH

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

ROZBUDOWA SIŁ PODWODNYCH KRAJÓW BASENU MORZA POŁUDNIOWOCHIŃSKIEGO

Abstrakt:

Wzrost napięcia w rejonie Morza Południowochińskiego, w połączeniu z rozbudową floty wojennej ChRL oraz korzystną koniunkturą gospodarczą krajów regionu spowodowały, że tamtejsze marynarki wojenne wdrożyły programy pozyskania, modernizacji lub zwiększenia liczebności floty podwodnej. Praktycznie wszystkie kraje (wyjąwszy Brunei i Kambodżę) podjęły działania mające urzeczywistnić ich zamierzenia w tym zakresie. Bezdyskusyjnym liderem jest ChRL, jednakże Filipiny, Indonezja, Malezja, Wietnam, Singapur oraz Tajwan także zwiększają (lub planują zwiększyć) swoje możliwości prowadzenia wojny podwodnej. W przypadku Chin dochodzi do tego także budowa floty oceanicznej, kwestia rywalizacji z USA, problem odstraszenia nuklearnego, jak też dysputy terytorialne z Japonią. Pozostałe kraje liczą na korzyści obronne i polityczne, jakie może przynieść posiadanie nowoczesnej floty podwodnej, czyli wzmocnienie potencjału odstraszenia jak też zyskania narzędzia do prowadzenia wojny asymetrycznej (w przypadku starcia z dużo potężniejszym przeciwnikiem) lub konfliktu zbrojnego z przeciwnikiem o zbliżonym potencjale.

Słowa kluczowe: Morze Południowochińskie, państwa basenu Morza Południowochińskiego, flota podwodna, modernizacja, rozbudowa.

Wstęp

Od wielu dekad trwa proces przenoszenia się punktu ciężkości światowej gospodarki i polityki do regionów Azji Wschodniej, Południowo-Wschodniej, a także Południowej. Jest to związane ze wzrostem gospodarczym, przyrostem zaludnienia, a także rozwojem potencjału militarnego państw tych regionów. Wzrost gospodarczy Chin oraz Indii, powojenna odbudowa i ekonomiczna prosperity Japonii (trwająca do 1990 roku), sukces „azjatyckich tygrysów”, istnienie państw liczących ponad miliard obywateli (ponownie Chiny oraz Indie), jak też grona krajów z znaczącą liczbą ludności (np. Wietnam, Pakistan, Filipiny, Indonezja) - to wszystko przyczynia się do istotnego przegrupowania sił

politycznych i gospodarczych w skali światowej. Daleko idącym zmianom towarzyszą pojawiające się sytuacje konfliktowe i zagrożenia dla bezpieczeństwa. Na obszarach wspomnianych regionów istnieje kilkanaście punktów zapalnych, które mogą grozić wybuchem otwartego konfliktu. Można tu wymienić spór o Kaszmir (Indie - Pakistan), oraz napiętą sytuację na Półwyspie Koreańskim. Do tego dochodzą spory terytorialne o Wyspy Kurylskie (Rosja - Japonia), Dokdo/Takeshima (Korea - Japonia), Senkaku/Diaoyu (Chiny - Japonia), Wyspy Spratly (Chiny - Brunei - Filipiny - Malezja - Indonezja - Wietnam - Tajwan) czy Wyspy Paracelskie (Chiny-Wietnam-Tajwan), które stwarzają zagrożenie wystąpienia zbrojnych incydentów, a nawet poważnych konfliktów militarnych. Państwa będące stronami wymienionych konfliktów przewodzą w imporcie uzbrojenia oraz przeznaczają coraz większe środki na wydatki o charakterze militarnym (Bjarnergard, Melander, Schaftenaar, Svensson, Tonnesson 2013). Uwagę przyciągają przede wszystkim modernizacja sił zbrojnych Chin oraz Indii, jak też programy nuklearne Korei Północnej i Iranu. Mniej uwagi poświęca się takim państwom jak Korea Południowa czy Japonia, a najmniej znana jest rozbudowa wojsk mniejszych krajów Azji Południowo-Wschodniej (Stach 2015a: 84-85).

Analizując zagrożenia militarne Azji należy pamiętać, że duża część wydatków wojskowych przeznaczona jest na uzbrojenia morskie, a jest to związane z specyfiką Azji Południowo-Wschodniej. Dostęp do morza, możliwość transportowania surowców i towarów szlakami morskimi, konieczność ochrony morskich linii komunikacyjnych, jak też własnych, często bardzo rozległych wód terytorialnych, stref przyległych czy wyłącznych stref ekonomicznych, ma żywotne znaczenie dla wielu krajów. Dlatego też państwa azjatyckie inwestują w rozwój marynarek wojennych, co pozwala im na podjęcie geopolitycznej rywalizacji z sąsiadami (Stach 2015a: 85). W programach modernizacji flot wojennych duże znaczenie przywiązuje się do okrętów podwodnych. Dotyczy to zarówno krajów posiadających takowe, jak też państw, które dopiero tworzą swoje siły podwodne.

Celem opracowania jest wyjaśnienie zagadnień związanych z rozbudową sił podwodnych krajów basenu Morza Południowochińskiego. Możliwości bojowe współczesnych okrętów podwodnych są znaczące, dotyczy to zwłaszcza ich zdolności ofensywnych. Dlatego też odgrywają one istotną rolę w marynarkach wojennych państw Azji i Pacyfiku, rzutując na ich możliwości odstraszania (w przypadku Chin nuklearnego), jak też ochrony własnych interesów.

Artykuł podzielony jest na trzy części. W pierwszej z nich opisano ewolucję i rodzaje okrętów podwodnych, druga (najważniejsza) zawiera przedstawienie sił podwodnych krajów basenu Morza Południowochińskiego. Natomiast w zakończeniu zawarto najważniejsze wnioski płynące z tekstu. W tym miejscu warto zaznaczyć, że opis stanu floty podwodnej kilku krajów

(zwłaszcza Chin) napotyka na problemy związane z brakiem rzetelnych i wiarygodnych informacji. W przypadku pozostałych krajów także pojawia się kwestia tajemnicy wojskowej, toteż informacje o pełnych zdolnościach bojowych okrętów (choćby w zakresie uzbrojenia, środków wykrywania wroga czy urządzeń służących do samoobrony) są utajnione, lub podaje się tylko część informacji, w celu wprowadzenia potencjalnego przeciwnika w błąd.

Warto także poświęcić kilka zdań używanej w tekście nomenklaturze. W krajach anglojęzycznych poszczególne typy okrętów określa się słowem "class" (klasa) - np. *Kilo-class submarine*. W okresie zimnej wojny państwa NATO wprowadziły własną nomenklaturę dla jednostek państw komunistycznych, polegająca na przypisaniu danego słowa do typu okrętu. Np. sowieckie okręty podwodne *Projekt 949* otrzymał oznaczenie *Oscar*, a chińskie *Typ 035* określa się jako *Ming (Ming-class submarines)*. W Polsce odpowiednikiem angielskiego "class" jest określenie "typ", np. okręt typu *Ming*.

W omawianiu tematyki związanej z okrętami podwodnymi można znaleźć także liczne skróty, takie jak: SS (*Submersible Ship*) - okręt podwodny z napędem klasycznym (dieslowsko-elektrycznym), SSN (*Submersible Ship Nuclear*) - okręt podwodny "myśliwski" z napędem nuklearnym, SSBN (*Submersible Ship, Ballistic Nuclear*) - okręt podwodny z napędem nuklearnym, przenoszący rakiety balistyczne, AIP (*Air Independent Propulsion*) - napęd niezależny od powietrza, ASW (*Anti Submarine Warfare*) - zwalczanie okrętów podwodnych. Można spotkać się także z skrótem SSB (*Submersible Ship Ballistic*), czyli okrętem z napędem klasycznym, będącym nosicielem ракет balistycznych. Okręty przenoszące rakiety balistyczne bywają też określane - nieco slangowo - jako "boomer" (Stany Zjednoczone) lub "bomber" (Wielka Brytania). W polskiej nomenklaturze często spotyka się skrót AOP (atomowy okręt podwodny), czy też ZOP (zwalczanie okrętów podwodnych).

Ewolucja i znaczenie okrętów podwodnych

Idea okrętu mogącego poruszać się pod wodą i skrycie atakować wroga zawsze fascynowała teoretyków wojen morskich, ale dopiero w XVIII wieku pojawiła się prymitywna jednostka *Turtle*, aczkolwiek jej użyteczność była znikoma. Napędzane ręcznie i prymitywne okręty podwodne okazały się bardziej niebezpieczne dla własnych załóg niż dla wroga. Jednakże, druga połowa XIX wieku przyniosła nowe technologie i rozwiązania konstrukcyjne, które w perspektywie czasu uczyniły z okrętów podwodnych groźną i efektywną broń. Pojawienie się mało wydajnych (ale działających) akumulatorów, postęp w dziedzinie napędu (najpierw parowego, potem benzynowego, a w końcu silników Diesla) oraz wynalezienie przez Roberta Whiteheada „samobieżnej miny morskiej” (torpedy) spowodowały, że idea budowy okrętu podwodnego, jako skutecznego narzędzia wojny powróciła do łask. Największą inwencją spośród ówczesnych konstruktorów okrętów podwodnych wykazał się

mieszkający w USA irlandzki imigrant John Holland. Skonstruowany przez niego w latach 90-tych XIX wieku okręt podwodny *Holland* stanowił, jak na owe czasy, cud techniki. Holland założył firmę *Electric Boat Company* i sprzedawał swój cokolwiek specyficzny towar każdemu, kto tylko miał ochotę i odpowiedni kapitał (Blair 1998: 35; Stach 2015b: 14-15). Początkowo okręty podwodne uważane były za broń defensywną, a zauroczeni potęgą dział pancerników admirałowie nie zwrócili większej uwagi na ofensywny potencjał drzemający w nowej broni.

Główną zaletą okrętu jest - od samego zarania jego dziejów - możliwość ukrycia się w głębinach morskich. Pozostając w położeniu podwodnym jest trudny do wykrycia, zwłaszcza jeżeli wyposażony jest w cichy napęd oraz operuje w trudnych warunkach hydrologicznych. Działając z ukrycia może dokonywać zaskakujących ataków na wrogą flotę jak i - przy wykorzystaniu rakiet manewrujących - cele lądowe. Wykrycie i ewentualne zniszczenie okrętu podwodnego wymaga utrzymania w ciągłej gotowości sił zwalczania okrętów podwodnych (ZOP lub ASW), a każdy potencjalny przeciwnik musi uwzględniać w swych kalkulacjach zagrożenie stwarzane przez flotę podwodną. Z tego też tytułu okręty podwodne dobrze nadają się zarówno do prowadzenia działań wojennych na morzu, są także skutecznym elementem odstraszenia. W tym drugim przypadku może być to również odstraszenie nuklearne.

Okręty podwodne mogą mieć znaczenie zarówno na szczeblu taktycznym, jak też strategicznym. W trakcie I i II wojny światowej masowo stosowane okręty podwodne nie tylko pomagały wygrywać bitwy morskie, topiąc okręty wojenne przeciwnika, jak też niszcząc konwoje z zaopatrzeniem czy żołnierzami mającymi wesprzeć siły wroga na lądzie, ale stanowiły broń mogącą rozstrzygać losy wojny. Amerykańskie okręty podwodne zatopiły ponad połowę japońskiej floty handlowej, odcinając Japonię od dostaw surowców strategicznych, w tym ropy naftowej. Spowodowało to kryzys surowcowy i paliwowy Cesarstwa, co w dużym stopniu przyspieszyło jego upadek (Blair 2001). Wielka Brytania, również zmagająca się z groźbą przecięcia jej szlaków żeglugowych przez niemieckie *U-booty*, a zabezpieczenie morskich połączeń Wysp Brytyjskich z resztą Imperium, jak też z USA, wymagało ogromnego wysiłku organizacyjnego (Blair 1998; Blair 1999).

Powyższe przykłady dotyczą konfliktów toczonych na skalę globalną, w których ścierały się floty liczące setki (a nawet więcej) okrętów. Jednakże nawet nieliczne floty podwodne mogą mieć znaczenie taktyczne (lub strategiczne), zwłaszcza, że technologia w dziedzinie jednostek podwodnych poszła zdecydowanie do przodu. Współczesne okręty podwodne różnią się od swoich poprzedników, zwłaszcza jeśli chodzi o możliwości pozostawania w położeniu podwodnym. Praktycznie do końca II wojny światowej okręty podwodne były *de facto* okrętami nawodnymi z możliwością zanurzenia się, a ich osiągi w położeniu podwodnym (zwłaszcza zasięg i prędkość) były słabe. Pod koniec II wojny

światowej Niemcy i Japonia wdrożyły do produkcji zmodernizowane okręty podwodne (*Typh XXI* i *Typh XXIII* oraz *Sen Taka* i *Sen Taka Shō*), które mogły osiągać dużą prędkość pod wodą, jak też dłużej pozostawać w zanurzeniu. Jednostki te pojawiły się zbyt późno, aby cokolwiek zmienić w przebiegu działań wojennych, ale po wojnie zdobyte doświadczenia wykorzystano do rozbudowy flot podwodnych zarówno zwycięskich mocarstw, jak i państw mniejszych.

Okres zimnej wojny przyniósł gwałtowny skok możliwości okrętów podwodnych, zarówno pod kątem ich osiągnięć, jak też uzbrojenia i wyposażenia elektronicznego. Wprowadzenie napędu nuklearnego dało okrętom podwodnym praktycznie nieograniczone możliwości poruszania się, uzależnione jedynie od wytrzymałości załogi. Nowe rodzaje torped, następnie rakiet przeciwokrętowych, raketotorped, min oraz pocisków manewrujących zapewniły okrętom podwodnym duże możliwości ofensywne. Wyposażenie okrętów podwodnych w rakiety balistyczne z głowicami nuklearnymi uczyniło z okrętów podwodnych skuteczny element odstraszania nuklearnego, zdolny do niszczenia dziesiątek, a nawet setek miast, ośrodków przemysłowych i celów o znaczeniu strategicznym.

Omawiając okręty podwodne możemy dokonać ich podziału ze względu na zastosowany napęd, jak też charakter działań, do których są one przeznaczone. Jeżeli chodzi o napęd, to w służbie znajdują się atomowe okręty podwodne - napędzane siłownią nuklearną. Druga kategoria to klasyczne okręty podwodne, napędzane kombinacją silników dieslowsko-elektrycznych. Obecnie pojawiają się klasyczne okręty podwodne dysponujące napędem niezależnym od powietrza, co pozwala im na znaczące wydłużenie czasu operowania pod wodą. Biorąc pod uwagę charakter zadań, współczesne okręty możemy podzielić na jednostki "strategiczne" - wyposażone w rakiety balistyczne z głowicami atomowymi, będące elementem odstraszania nuklearnego, jak też jednostki "myśliwskie", wykonujące zadania typowe dla okrętów podwodnych.

Łącząc obie typologie możemy wyróżnić cztery rodzaje okrętów podwodnych. Pierwszą z nich stanowią okręty podwodne z napędem nuklearnym uzbrojone w rakiety balistyczne. Stanowią one element odstraszania nuklearnego. Nie są przeznaczone do bezpośredniej walki z wroga flotą, lecz pozostając w głębinach są przygotowane go ataku nuklearnego na cele przeciwnika. Nawet jeżeli wróg zdołałby zniszczyć lądowe wyrzutnie rakiet balistycznych, okręty podwodne z raketami balistycznymi najprawdopodobniej wyprowadzą uderzenie odwetowe, ponieważ ich wykrycie i zniszczenie jest dużo trudniejsze niż celów lądowych, zwłaszcza, jeżeli dysponuje się flotą kilku takich jednostek. Dlatego flota okrętów podwodnych uzbrojonych w rakiety balistyczne odgrywa ogromną rolę w strategicznym bilansie sił nuklearnych i stanowi bardzo dobry element odstraszania nuklearnego. Drugim rodzajem - obecnie istniejącym tylko w pojedynczych egzemplarzach, są okręty z raketami

balistycznymi, ale napędzane silownią dieslowsko-elektryczną. Ogromna większość okrętów przenoszących rakiety balistyczne dysponuje napędem nuklearnym, aczkolwiek u zarania dziejów tego rodzaju jednostek Sowieci wprowadzili do służby okręty *Projekt 629* (w nomenklaturze NATO typ *Golf I* i *Golf II*) wyposażone w silownię konwencjonalną oraz rakiety balistyczne. Jednostki te szybko zastąpiono okrętami z napędem atomowym, jednakże obecnie Korea Północna wraca do idei wykorzystania okrętów dieslowsko-elektrycznych jako nosicieli rakiet balistycznych.

Kolejny rodzaj stanowią okręty napędzane silownią nuklearną, ale określane mianem "myśliwskich". Dysponują one dużą prędkością, praktycznie nieograniczonym zasięgiem, a przeznaczone są do wykrywania i zwalczania okrętów z pociskami balistycznymi, jak też walki z wroga flotą i żeglugą. Część z nich wyposażona jest w rakiety manewrujące, co pozwala razić im cele położone na lądzie, jak też atakować z dużego dystansu szczególnie cenne jednostki wroga, jak np. lotniskowce.

Na wprowadzenie do służby jednostek z napędem atomowym mogą pozwolić sobie tylko największe mocarstwa, dysponujące odpowiednimi technologiami. Dodatkowo, AOP są drogie, a ich eksploatacja jest skomplikowana i kosztowna, toteż państwa o mniejszym potencjale zainteresowane w budowie i utrzymaniu floty podwodnej wykorzystują jednostki z napędem klasycznym, dieslowsko-elektrycznym, coraz częściej wyposażone też w napęd niezależny od powietrza. Takie okręty mogą z powodzeniem wypełniać zadania związane ze zwalczaniem wrogiej floty i żeglugi, mogą też zostać wyposażone w rakiety przeciwokrętowe i manewrujące. Na mniejszych akwenach spisują się lepiej niż atomowe okręty podwodne, są bowiem od nich cichsze i mniejsze (Krzewiński 1993: 26-27). Nawet mocarstwa doceniają ten rodzaj jednostek, utrzymując w składzie swych flot podwodnych okręty zarówno z napędem atomowym, jak też dieslowsko-elektrycznym (np. Rosja i Chiny).

Reasumując, od początku swego istnienia do czasów współczesnych okręty podwodne przeszły ogromną ewolucję - od małych, niebezpiecznych dla własnych załóg jednostek o ograniczonych możliwościach bojowych, do okrętów mających znaczenie nie tylko taktyczne, ale i strategiczne. Obecnie państwa próbujące modernizować swoje floty podwodne chętnie wzbogacają je o okręty podwodne, widząc w nich skuteczne narzędzie do realizacji własnych politycznych i militarnych celów.

Rozbudowa sił podwodnych w poszczególnych krajach basenu Morza Południowochińskiego

Omawiając siły podwodne państw wymienionego powyżej regionu należy zaznaczyć, że potencjał tamtejszych flot podwodnych jest silnie zróżnicowany. Bez wątplenia bezdyskusyjnym liderem jest Chińska Republika

Ludowa, która jako jedyny kraj w regionie posiada w składzie swej floty atomowe okręty podwodne, służące także do odstraszania nuklearnego. Następnie można wymienić państwa, które dysponują okrętami podwodnymi acz znajdującymi się w różnym stanie technicznym (Indonezja, Malezja, Singapur, Tajwan). Kolejną kategorią są kraje, które dopiero próbują stworzyć własne siły podwodne. Oczywiście, istnieją też państwa które nie utrzymują flot podwodnych (Brunei, Kambodża), lub też plany ich utworzenia pozostają we wstępnej fazie realizacji (Filipiny).

Chiny

Współczesna Chińska Republika Ludowa prowadzi ambitny program modernizacji swojej floty wojennej. Państwo Środka aspiruje do roli światowego mocarstwa, a posiadanie silnej "oceanicznej" marynarki wojennej umożliwi Chinom prowadzenie polityki mocarstwowej na pełną, globalną skalę. Chodzi tu nie tylko o reprezentowanie i obronę własnych interesów lub wywieranie nacisków w odległych regionach, ale także, a może przede wszystkim, o **zdolność zapewnienia bezpieczeństwa na szlakach żeglugowych, którymi płyną do Chin olbrzymie ilości surowców** (Thanh Ho, Behrendt 2014: 12). Istotną rolę w planach modernizacji floty wojennej Chin i wyprowadzenia Państwa Środka na morza świata odgrywają okręty podwodne.

Flota podwodna Chin narodziła się już w epoce Mao Zedonga, jednakże jej duża liczebność nie kompensowała niedostatków technicznych. Z tego też tytułu całość prezentowała umiarkowaną wartość bojową. Z biegiem czasu flota ta stawała się coraz bardziej przestarzała, ale dzięki jej posiadaniu Chiny zdobyły doświadczenie w eksploatacji jednostek podwodnych i uzyskały możliwość wyszkolenia kadr. Dotyczyło to także atomowych okrętów podwodnych. W trakcie zimnej wojny marynarka wojenna Chin wdrożyła do służby sześć okrętów podwodnych o napędzie nuklearnym, ale zarówno pięć okrętów *Typ 091* (nomenklatura NATO *Han*), jak i pojedynczy *Typ 092* (nomenklatura NATO *Xia* - okręt ten mógł przenosić rakiety balistyczne), miały swoje ograniczenia. Chiński SSBN (wyposażony w 12 rakiet *JL-1*) był hałaśliwy, powolny i w trakcie swej służby spędzał większość czasu w bazie. Ponadto rakiety *JL-1* posiadają niewielki zasięg (około 1700 km) (Nitka 2006: 24). Także okręty typu *Han*, mimo przebytej modernizacji, są hałaśliwe i nie dorównują dzisiejszym konstrukcjom, zarówno zachodnim, jak też rosyjskim (*Han-class*, Web; Stach 2012: 347). Ambitne plany modernizacji chińskiej floty zakładają faktyczną wymianę przestarzałych AOP nowszymi konstrukcjami. Jednakże, wdrożenie do służby nowych typów atomowych okrętów podwodnych, zarówno "myśliwskich", jak też przenoszących rakiety balistyczne, napotkało trudności technologiczne. Przykładowo, rozwój jednostek *Typ 093* (nomenklatura NATO *Shang*) był bardzo powolny. Sytuację poprawiła nawiązana w połowie lat 90-tych współpraca z rosyjskim biurem

konstrukcyjnym „Rubin”. Część źródeł twierdzi, że już w 2006 roku wcielono do floty jedną lub dwie takie jednostki, a do 2016 roku najprawdopodobniej już 4 okręty tego typu weszły do służby (Nitka 2006: 25). Z kolei portal *globalsecurity.org* podaje, że do 2020 roku Chiny wcieliły do służby 6 jednostek typu *Shang*, które wyparły przestarzałe okręty typ *Han*. To samo źródło donosi o kolejnym typie "myśliwskich" atomowych okrętów podwodnych (*Typ 095* - nomenklatura NATO *Sui*), które mają wchodzić do służby od 2025 roku (*Type 095 Sui Class SSN*, Web).

Konieczność wzmocnienia chińskiego potencjału odstraszania nuklearnego wymusza wdrożenie do służby następcy nieudanej jednostki typu *Xia*. Na tym polu Państwo Środka odnotowało postęp, budując okręty *Typ 094* (nomenklatura NATO *Jin*) Stanowią one drugą generację chińskich AOP przenoszących rakiety balistyczne. W porównaniu do typu *Xia* jednostki te mają zmodernizowany napęd, wyposażenie elektroniczne, jak i uważane są za nieco cichsze, co utrudnia je wykrycie. Mogą one przenosić 16 międzykontynentalnych rakiet *JL-2* (zasięg 8000 km), które są w stanie razić niektóre cele w USA już z rejonu chińskich wybrzeży (Stach 2012: 347-348). Jednakże, źródła amerykańskie wciąż klasyfikują jednostki tego typu jako hałaśliwe i łatwe do wykrycia, pojawiają się także doniesienia o awaryjności rakiet *JL-2* (O'Rourke 2016: 15-16). Kolejny typ chińskich „boomerów” to *Typ 096* (nomenklatura NATO *Tang*) Trudno znaleźć wiarygodne dane dotyczące możliwości tych jednostek, ale uważa się, że będzie on większy, cichszy i uzbrojony w większą ilość rakiet balistycznych niż jego poprzednik. Do 2030 roku Chiny planują wdrożyć do służby w ciągu dekady aż 11 jednostek, które staną się rdzeniem chińskiego potencjału odstraszania nuklearnego (*Type 096 ballistic missile submarine*, Web).

Chiny modernizują także swoje konwencjonalne, dieslowsko-elektryczne okręty podwodne, co odróżnia to państwo od USA, które utrzymują w służbie tylko jednostki o napędzie nuklearnym. Wynika to ze specyfiki położenia Chin, które mają spory terytorialne ze swoimi bliskimi sąsiadami (np. Japonia czy Wietnam), a plan musi zakładać operowanie nie tylko na otwartych oceanach, ale także w mniejszych akwenach, gdzie jednostki konwencjonalne spisują się lepiej, niż AOP, a ich zbudowanie jest mniej kosztowne.

Jak już wspomniano, w okresie zimnej wojny Chiny zbudowały liczną flotę okrętów z napędem konwencjonalnym, jednakże okręty te już w latach 80-tych XX wieku były kompletnie przestarzałe. W czasie ‘zimnej wojny’ chińskie stocznie zbudowały aż 84 okręty podwodne *Typ 033*, które były licencyjną kopią sowieckich jednostek *Projekt 633* (nomenklatura NATO *Romeo*). Ich następcy, okręty *Typ 035* (nomenklatura NATO *Ming*) powstały w liczbie 21 sztuk. Pomimo modernizacji, te ex-sowieckie okręty stopniowo wycofywano ze służby.

Aby zastąpić przestarzałe i stopniowo złomowane jednostki Chińczycy zdecydowali się na współpracę z Rosją (Nitka 2006: 25)¹.

W roku 1994 Chiny zamówiły dwa okręty *Projekt 877 EKM* (nomenklatura NATO *Kilo*), a w 1996 zakupiono dwie jednostki *Projekt 636* (zmodernizowane *Kilo*). Następnie, w roku 2002 Rosjanie otrzymali od Chin zamówienie na kolejne osiem jednostek typu *Kilo*, tyle tylko, że wyposażonych w rakiety przeciwokrętowe *3M-54 E1*. Chińczycy starają się również budować swoje własne okręty o napędzie dieslowsko-elektrycznym. Pod koniec lat 80-tych rozpoczęli realizację projektu okrętu podwodnego *Typ 039* (nomenklatura NATO *Song*). Jednostki te wykazują podobieństwo do francuskich okrętów typu *Agosta*, stąd pojawiły się spekulacje, że Chińczycy mogli skopiować rozwiązania z tego typu jednostek używanych przez Pakistan. Nie można także wykluczyć nielegalnego zdobycia planów przez chiński wywiad lub też przyzwolenia od rządu Francji na ich sprzedaż do Chin, zwłaszcza, że duża część wyposażenia elektronicznego, jak też sonarów, znajdujących się na chińskich okrętach podwodnych pochodzi znanad Sekwany (Nitka 2006: 25-26; Stach 2012: 349). Pierwszy okręt typu *Song* nie był do końca udaną jednostką, był głośniejszy niż zmodernizowane jednostki typu *Kilo*, a jego osiągi w położeniu podwodnym nie były najlepsze. Jednakże po przeprojektowaniu, wybudowano łącznie 13 tego typu okrętów (O'Rourke 2016: 17). Kolejny chiński projekt to jednostki *Typ 039A* i *Typ 039B* (nomenklatura NATO *Yuan*), które są kompilacją rozwiązań zastosowanych w okrętach *Kilo* (kropłowy kształt kadłuba) oraz dotychczasowych chińskich doświadczeń (np. stery głębokości na kiosku) (Nitka 2006: 26). Pojawiają się także doniesienia o tym, że okręty te mają być wyposażone w system napędu niezależny od powietrza. Do tej pory zbudowano najprawdopodobniej 20 okrętów tego typu (Chinese Warships, Web). Rozwinięciem tego typu jednostek mają być okręty *Typ 039C*, wyposażone w AIP. Do 2030 roku Chiny planują pozyskanie aż 26 okrętów *Typ 039C*, które mają zastąpić jednostki typ *Song* i *Kilo* (Chinese Warships, Web).

Generalnie Chińczycy zainwestowali znaczące środki w rozbudowę ich konwencjonalnych sił podwodnych. W przypadku konfliktu wokół Tajwanu mogą one zostać rzucone do walki z amerykańskimi lotniskowcami, stanowiąc pierwszą linię chińskiej floty, zwłaszcza, że najnowsze nabytki podwodnych sił Państwa Środka mogą przenosić rakiety przeciwokrętowe (*Yuan Type 039A*, Web). Swoistą ciekawostką jest okręt z napędem konwencjonalnym *Typ 032*

¹ W tym miejscu warto zaznaczyć, że Rosja chętnie sprzedaje swoje nowoczesne okręty podwodne zainteresowanym odbiorcom. W tym gronie znajdowały się także Chiny, jednakże szybki wzrost potęgi militarnej Pekinu spowodował, że Rosjanie wykazują się na polu współpracy militarno-technologicznej z Pekinem większą asertywnością. Z drugiej strony, Chiny *de facto* usamodzielniają się w dziedzinie projektowania i wdrażania do służby nowoczesnych systemów uzbrojenia.

(nomenklatura NATO *Quing*), który ma być zdolny do przenoszenia rakiet balistycznych. Jednakże, jest to najprawdopodobniej platforma testowa, wyprodukowana w pojedynczym egzemplarzu. Może ona służyć do testów nowych rakiet balistycznych, lub też - co sugeruje portal globalsecurity.org - może zostać wyposażona w balistyczne rakiety przeciwokrętowe i w ten sposób stać się 'zabójcą lotniskowców' (O'Rourke 2016: 17; *Type 032 Quing-class test submarine*, Web).

Łącznie Chiny posiadają najprawdopodobniej około 55 klasycznych okrętów podwodnych, z czego zdecydowana większość to nowoczesne jednostki (O'Rourke 2016: 17; *Chinese Warschips*, Web) Pozostające w służbie jednostki *Typ 035 (Ming)*, które są już całkowicie przestarzałe i mogą służyć do celów szkoleniowych lub do zwalczania żeglugi, Chiny planują wycofać do 2025 roku. Generalnie, o ile trudno jednoznacznie ocenić liczebność chińskiej floty podwodnej, to bez wątplenia mamy do czynienia z jej rozbudową. Jednostki wcielane do służby, liczniejsze i lepsze od poprzedników, wydatnie wzmacniają strategiczną pozycję Chin w rejonie Azji i Pacyfiku. W dodatku, żaden z krajów zaangażowanych w spory na Morzu Południowochińskim nie może konkurować z Pekinem w zakresie liczebności floty podwodnej.

Filipiny

Jak istotna dla Filipin jest kwestia posiadania sprawnej floty ilustrują następujące dane. Państwo to położone na archipelagu liczącym ponad 7000 wysp, obszar wód terytorialnych Filipin wynosi 1 250 000 km², a linia brzegowa ma ponad 36 200 kilometrów. Kontrolowanie i patrolowanie takiego obszaru już samo w sobie jest ogromnym wyzwaniem. Na to nakładają się problemy bezpieczeństwa Filipin, takie jak: kwestia przynależności rafy Scarborough (spór z ChRL), dysputy w rejonie wysp Spratly (w nomenklaturze filipińskiej określanych jako Grupa Wysp Kalayaan), rozbudowa marynarki wojennej Chin, oraz kwestia zwalczania piractwa morskiego i terroryzmu (Stach 2015a: 93-94). Tymczasem, stan floty wojennej Filipin pozostawia wiele do życzenia, a dotychczasowe całonocne programy modernizacji nie zostały zrealizowane, m.in. ze względu na koszty. W porównaniu do innych krajów basenu Morza Południowochińskiego, Republika Filipin posiada relatywnie niewielki budżet obronny (tabela 1).

Zły stan marynarki wojennej, której większość okrętów jest przestarzała, przy istniejących zagrożeniach, skłonił decydentów Filipin do nakreślenia kolejnego, ambitnego programu modernizacji floty. Do 2030 roku zakłada się pozyskanie m.in. 3 okrętów podwodnych, 6 fregat, 12 korwet, ponad 40 okrętów patrolowych, a także trałowców i okrętów desantowych. Realizacja tego programu stanowiłaby rewolucję dla floty Filipin, zarówno w sensie ilościowym, jak i jakościowym (Stach 2015a: 95).

Wcielenie do służby trzech okrętów podwodnych stanowiłoby *novum* dla floty Filipin, która w swej historii nie posiadała na swoim wyposażeniu takiego uzbrojenia. W gronie potencjalnych dostawców wymienia się Francję, Koreę Południową, Niemcy i Rosję. Dowództwo filipińskie marynarki poinformowało, że wysłano grupę personelu na szkolenie do Francji, co wskazywałoby, że Filipiny są zainteresowane okrętami typu *Scorpene* (Behrendt 2019, Web). Pojawiła się informacja, że podobne szkolenie ma mieć miejsce w Korei Południowej (Nepomuceno 2020, Web), co w kontekście dotychczasowej - i owocnej - współpracy w kwestiach morskich, wskazuje, że Korea Południowa również jest liczącym się graczem w wyścigu o ten lukratywny kontrakt. Wiele zależy nie tylko od możliwości okrętów i oferowanego pakietu uzbrojenia oraz szkoleń, ale także od kwestii finansowych. Ewentualna umowa o zakupie okrętów dotyczyć ma nie tylko samych jednostek, ale warunków sfinansowania całego przedsięwzięcia (nawet przy założeniu, że pozyskane zostaną dwie jednostki). Bez kredytu Filipiny mogą mieć problemy z pozyskaniem nowoczesnych, ale i bardzo kosztownych, okrętów podwodnych (Parameswaran 2019, Web). Tańsza alternatywa - czyli zakup okrętów podwodnych od ChRL (taką możliwość wybrała Tajlandia) - wydaje się niemożliwa z przyczyn politycznych. Dodatkowo, Filipiny musiałyby liczyć się z naciskiem Waszyngtonu i Tokio, gdyby zdecydowały się na taki krok. Nawet - uważany za polityka gotowego do nagłych politycznych zwrotów - obecny prezydent Filipin Rodrigo Duterte, musi liczyć się z politycznymi i militarnymi uwarunkowaniami, tak aby zręcznie kontynuować politykę balansowania pomiędzy Pekinem, Waszyngtonem i Tokio.

Indonezja

Pomimo posiadania ogromnego obszaru wód terytorialnych i wyłącznej strefy ekonomicznej (oceniany na 6 mln km²), potencjał bojowy indonezyjskiej marynarki wojennej prezentuje się umiarkowanie, pomimo posiadania dużej ilości jednostek. Dotyczy to także floty podwodnej. Obecnie, w służbie znajdują się 2 jednostki typu *Cakra*, które są zmodernizowanymi przez Południową Koreę niemieckimi okrętami Typ 209. Weszły one do służby w 1981 roku, a pomimo wspomnianej modernizacji ich resurs dobiega końca. Próba wzmocnienia indonezyjskich możliwości poprzez zakup 2 rosyjskich jednostek *Kilo* zakończyła się niepowodzeniem, ze względu na zbyt wysokie (jak dla Indonezji) koszty (Scheer 2013: 19).

Obecnie Indonezja rozwija współpracę z Koreą Południową. Korea Południowa zwodowała w swoich stoczniach dwa okręty typu *DSME1400* (znane także jako zmodyfikowany typ *Chang-Bogo*), natomiast trzeci budowany jest w indonezyjskiej stoczni. Okręty te są południowokoreańską modyfikacją niemieckich jednostek Typ 209/1200, które Republika Korei wdrożyła do produkcji pod wspomnianym typem *Chang-Bogo* (*Z życia floty*, 5). Dwie zbudowane

w Korei Południowej jednostki, w Indonezji określane jako typ *Nagapasa*, weszły już do służby, natomiast w kwietniu 2018 roku Indonezyjska stocznia Perseroan Terbatas Penataran Angkatan Laut zwodowała trzecią jednostkę tego typu (*Indonesia Submarine Capabilities*, Web). Wdrożenie do służby trzech nowoczesnych okrętów wydatnie wzmocni ofensywny potencjał indonezyjskiej Marynarki Wojennej.

Dalekosiężne plany modernizacji indonezyjskiej floty podwodnej są bardzo ambitne. Zakłada się wdrożenie do służby co najmniej 12 nowoczesnych okrętów podwodnych (Scheer 2013: 10). Te plany wynikają zarówno z obaw przed chińskimi roszczeniami terytorialnymi w basenie Morza Południowochińskiego i chęcią zbudowania potencjału odstraszania, jak też podnosi się kwestie prestiżowe. Przykładowo, wdrożenie do służby przez Malezję 2 okrętów podwodnych typu *Scorpene* stanowiło dla indonezyjskich decydentów usprawiedliwienie planów nabycia nowych okrętów podwodnych (Scheer 2013: 13). Pozostaje otwartym pytanie, czy Indonezję stać na tak ambitny program modernizacji floty, w tym jej podwodnego komponentu? W 2019 roku indonezyjska flota zapowiedziała, że za około 1,02 mld USD pozyska trzy zmodernizowane jednostki *Typ 209*, w porozumieniu z południowokoreańskim DSME. Według planów jednostki mają wejść do służby w 2026 roku (Roblin 2019, Web).

Malezja

Kwestie związane z komunikacją morską są kluczowe dla bezpieczeństwa Malezji, zarówno z punktu widzenia geograficznego (terytorium Malezji znajduje się na Półwyspie Malajskim, jak też na wyspie Borneo), ekonomicznego (zabezpieczenie SLOC, ochrona interesów Malezji na jej wodach terytorialnych, jak też w wyłącznej strefy ekonomicznej) czy geopolityki. Zwłaszcza geograficzna odległość pomiędzy Półwyspem Malajskim a Sabah i Sarawak stwarza dla Malezji poważne wyzwanie i konieczność zabezpieczenia komunikacji między tymi rejonami, co wymaga drożności szlaków morskich (Stach 2018: 426). Ponadto Malezja uwikłana jest w dysputę terytorialną na Morzu Południowochińskim, z perturbacjami w rejonie Sulu oraz angażuje się w zwalczanie piractwa morskiego. Dlatego też rozwój sił morskich ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa kraju.

Podobnie jak w wypadku wielu państw azjatyckich szybki wzrost gospodarczy pozwala Malezji na modernizację marynarki wojennej. Jednym z jej elementów jest pozyskanie przez Malezję okrętów podwodnych. Decydenci wybrali jednostki typu *Scorpene* - oferowane przez francuski DCNS i hiszpańską Navantia, a umowę podpisano w 2002 roku. W 2009 roku pierwszy okręt (*Tunku Abdul Rahman*) został dostarczony we wrześniu 2009 roku, a kolejny (*Tun Razak*) - już w listopadzie 2009 (SSK *Scorpene Class Attack Submarines*, Web).

Okręty stacjonują w zbudowanej specjalnie w tym celu bazie Sepanngar, znajdującej się w rejonie Sarawak (wyspa Borneo).

Wprowadzenie do służby okrętów podwodnych wzmocniło zdolności bojowe floty Malezji. Jednostki typu *Scorpene* uważane są za nowoczesne okręty, wykazują one dobre właściwości manewrowe w położeniu podwodnym, są także trudne do wykrycia. Malezyjskie okręty dysponują nowoczesnymi systemami detekcji przeciwnika, jak też systemami walki. Na ich uzbrojenie składają się nie tylko torpedy czy miny, ale także rakiety przeciwokrętowe *SM 39 Exocet*, wyrzeliwane z wyrzutni torped 533 mm (*Malaysia Submarine Capabilities, Web*).

Należy zaznaczyć, że Malezja nie poprzestała jedynie na zakupie okrętów podwodnych, ale zadbała także o zapewnienie kompleksowego systemu szkolenia załóg. Flota Malezji nie miała doświadczenia w eksploatacji okrętów podwodnych, od 2005 szkolono marynarzy i oficerów na francuskiej, wyremontowanej jednostce typu *Agosta*. Najważniejszym krokiem było zbudowanie centrum szkolenia dla załóg okrętów podwodnych, które działa w wspomnianej bazie Sepanngar. Według admirała Tan Sri Abdul Aziz Jaafar, pozwoliło to na zredukowanie kosztów szkolenia o połowę. Malezja jest również zainteresowana współpracą z siłami podwodnymi Australii, Indii oraz Stanów Zjednoczonych (*Malaysia Submarine Capabilities, Web*).

Singapur

Pomimo niewielkich rozmiarów (de facto Singapur to państwo-miasto o powierzchni, liczące 716 km² i zamieszkane, w 2019 roku, przez 5,7 mln ludności), kraj ten utrzymuje liczne i nowoczesne siły zbrojne, których wyposażenie oraz poziom wyszkolenia wybijają się ponad przeciętną w regionie Azji Południowo-Wschodniej. Z racji swego położenia kraj ten posiada nowoczesną, dobrze zorganizowaną i wyekwipowaną flotę, w tym okręty podwodne (Stach 2017).

Obecnie przechodzi ona proces modernizacji. Na początku drugiej dekady XXI wieku Singapur posiadał 6 okrętów podwodnych: cztery typu *Challenger* (ex-szwedzkie okręty typ *Sjöormen*) i dwie jednostki typ *Archer* (ponownie szwedzkie okręty typ *Västergötland*). Współpraca ze Szwecją pozwoliła na wyposażenie sił podwodnych w dosyć nowoczesne okręty, wyszkolenie personelu i zdobycie doświadczenia w działaniach operacyjnych tego typu broni. Jednakże, z uwagi na wiek, jednostki typu *Challenger* stopniowo wycofywano ze służby, obecnie w linii znajdują się dwa tego typu okręty. Nowsze okręty typ *Archer*, posiadają napęd AIP, a w latach 2016-2019 poddano je także modernizacji, przystosowując je do działań w warunkach tropikalnych oraz wyposażając w nowoczesne systemy sonarowe, zarządzania walką, jak też zwiększono ich potencjał dodając możliwość wyrzeliwania rakiet przeciwokrętowych. Dodatkowo, Singapur zaczął poszukiwać następców

starszych jednostek typ *Challenger*. Owocem tego była umowa o wartości 1,36 mld USD, podpisana w grudniu 2013 roku z niemieckim koncernem Thyssen Krupp. Wedle niej, Niemcy mają zbudować dwie jednostki typu *218SG*. W 2017 singapurskie Ministerstwo Obrony zapowiedziało, że łącznie planuje pozyskać 4 okręty typ *218SG* (Dura 2017, Web). Mają one zastąpić dotychczas używane jednostki, stanowiąc nową jakość w singapurskiej flocie podwodnej. W styczniu 2019 roku zwodowany został pierwszy okręt, nazwany *RSS Invincible* (Zhang 2019, Web). Zakłada się, że do roku 2024 flotę Singapuru zasilą wszystkie 4 okręty (*Singapore Submarine Capabilities*, Web).

Zakrojona na szeroką skalę modernizacja floty Singapuru (oprócz nowych okrętów podwodnych flota tego kraju pozyskała liczne i nowoczesne jednostki nawodne) związana jest z bardzo poważnie pojmowaną troską o zabezpieczenie żywotnych interesów państwa. Od momentu powstania Singapuru, jego siły zbrojne mają odstraszać Malezję i Indonezję od ingerowania w wewnętrzne sprawy państwa-miasta, jak też ich celem jest ochrona jego interesów ekonomicznych (Lee 2015: 12). Singapur wykorzystuje swoje strategiczne położenie, czerpiąc wielkie korzyści z transportu morskiego przepływającego przez Cieśninę Malakka, toteż zabezpieczenie szlaków żeglugowych stanowi fundamentalną kwestię dla ekonomii tego kraju. Zakłócenie czy przerwanie transportu morskiego niesłoby ogromne ryzyko zastoju gospodarczego, z katastrofalnymi socjoekonomicznymi konsekwencjami (Koh 2016: 76). Do tego dochodzą napięcia w relacjach z sąsiadami (aczkolwiek Singapur stara się utrzymywać dobre relacje zarówno z Indonezją, jak i Malezją). Znaczącą rolę w neutralizacji wszystkich tych zagrożeń pełni flota Singapuru toteż państwo to dba o jej rozwój, m.in. stosując zasadę przewagi technologicznej, czyli posiadania jak najlepszego sprzętu, co ma kompensować mniejszą liczebność tamtejszej floty (Lee 2015: 12). Tego typu podejście widoczne jest również w procesie rozwoju i modernizacji floty podwodnej tego państwa².

Tajlandia

O ile morskie ambicje Tajlandii można opisać jako znaczące, to - na początku XXI wieku - słabością jej floty był brak sił podwodnych. W grudniu 2012 Tajlandia podpisała kontrakt z niemiecką firmą Thyssen-Krupp Marine Systems dotyczącą nowoczesnego programu szkolenia załóg okrętów podwodnych o napędzie konwencjonalnym (*Royal Thai Navy Relies on TKMS Services*: 26). Plany zakładały pozyskanie od dwóch do nawet czterech okrętów podwodnych (*Royal Thai Navy Receives Funds for Frigate Program*: 48; *Royal Thai*

² Na marginesie warto dodać, że pojawiają się doniesienia, iż w ramach tzw. „rozwiązania pomostowego” Polska jest zainteresowana zakupem dwóch używanych okrętów podwodnych. W grę wchodzi m.in. singapurskie jednostki typ *Archer* (Dura 2019, Web).

Navy Ships, Web). Problemem pozostał dostawca okrętów, ponieważ potencjalni kontrahenci zachodni i południowokoreański oferowali nowoczesne, ale drogie rozwiązania. W sukurs Tajlandii przysłała Chińska Republika Ludowa, oferując bazujące na jednostkach *Type 039A* okręty *S26T*, która przebiła oferty: francuską (*Scorpene*), południowokoreańską (*DW-1400T*, bazującym na niemieckim *Typ 209*), jak też rosyjską (typ *Kilo*). W styczniu 2017 podpisano umowę międzyrządową, a dostawę pierwszego okrętu zaplanowano na 2023. Jednostki mają posiadać napęd AIP, szeroki wachlarz uzbrojenia, Chiny mają też zapewnić szkolenie tajskich załóg (Vavasseur 2019, Web).

Jak podkreśla dr Collin Koh Swee Lean z Instytutu Studiów Strategicznych i Obronnych (*S. Rajaratnam School of International Studies*, Singapur) Tajlandia, decydując się na współpracę z krajami zachodnimi lub Koreą Południową, mogła pozyskać jeden okręt, zapewne bez pełnego pakietu szkoleniowego, uzbrojenia i wsparcia logistycznego. Umowa z Chinami dała możliwość pozyskania trzech okrętów z uzbrojeniem i pakietem szkoleniowym, co powoduje, że posiadać będą flotę podwodną, a nie pojedynczy okręt (Fish 2020, Web). Wszystko to ma na celu wzmocnienie potencjału Królewskiej Marynarki Tajlandii, aby nie traciła dystansu do krajów z nią sąsiadujących, ponieważ one również rozbudowują swoje floty podwodne.

Należy zaznaczyć, że morskie ambicje Tajlandii są większe niż jej realne możliwości. Jest to odbiciem względnej słabości Królewskiej Marynarki Tajlandii w zdominowanym przez armię kraju, nękanym napięciami ekonomicznymi i politycznymi. Przykładowo, tamtejsza flota posiada lotniskowiec, które de facto jest jej zbędny. Według portalu *globalsecurity.org* Tajlandia nie potrzebuje wielkiej floty aby aktywnie operować w rejonie Morza Andamańskiego i Zatoki Tajlandzkiej. Dodatkowo, na obecną chwilę Tajlandii nie grozi agresja ze strony państwa dysponującego poważnymi siłami morskimi. Głównym zadaniem tej floty jest walka z piractwem, przemytem (w tym narkotyków i broni), a także ochrona własnych łowisk (*Royal Thai Navy*, Web; Stach 2015a: 102-103).

Republika Chińska (Tajwan)

Od 1949 roku, czyli zakończenia chińskiej wojny domowej, Republika Chińska, funkcjonuje jako suwerenne państwo, przy czym ChRL traktuje ją jako „zbuntowaną prowincję”. Aż do momentu śmierci Mao Zedonga stosunki między obydwojoma państwami można było określić jako wrogie, a dowodem na to były incydenty z udziałem sił zbrojnych obu państw. Jednakże otwarcie Chin na świat i prorynkowe reformy spowodowały zmianę polityki Pekinu względem Tajpej. Groźba otwartego konfliktu zbrojnego zdecydowanie spadła, a ChRL odeszła od skrajnie wojowniczej retoryki względem Republiki Chińskiej. Z drugiej strony Tajpej nie ogłosiło niepodległości, a współpraca gospodarcza pomiędzy obydwojoma podmiotami rozwija się dynamicznie (Stach 2015a: 103).

Od momentu ewakuacji Republiki Chińskiej na Tajwan jej siły zbrojne, w tym flota, przygotowywały się do odparcia inwazji wojsk komunistycznych. O ile w okresie rządów Mao Zedonga liczebne, ale słabo wyposażone i mające charakter floty przybrzeżnej siły morskie Chińskiej Republiki Ludowej nie mogłyby liczyć na sukces w przypadku konwencjonalnej inwazji, to ekonomiczny skok Chin dokonany w ostatnich dekadach zmienił stosunek sił. Pomimo ocieplenia relacji z Pekinem, Tajwan przywiązuje dużą wagę do swych sił morskich, a jego flota nawodna należy do najsilniejszych wśród omawianych krajów, zarówno jeżeli chodzi o liczbę okrętów, jak też ich wartość bojową (Stach 2015a: 103). Jednakże, siły podwodne Republiki Chińskiej wymagają pilnej modernizacji.

Obecnie Republika Chińska posiada tylko 4 okręty podwodne, z czego dwie jednostki nadają się do zadań szkoleniowych. Są to pamiętające II wojnę światową jednostki, które przeszły modernizację. Pozostałe dwa okręty (pozyskane w latach 80. holenderskie jednostki typ *Zwaardvis*) to zdecydowanie za mało (Chen 1997). Pozornie, problem wydaje się prosty do rozwiązania. Stan gospodarki Tajwanu pozwala na wyasygnowanie środków na zakup nowych okrętów, ale ich pozyskanie nie jest takie proste. Stany Zjednoczone nie produkują okrętów podwodnych o napędzie konwencjonalnym, a dyplomacja Chin Ludowych stara się uniemożliwić zakupy u innych producentów. Przykładowo, w 1992 roku Holandia wycofała się z planowanej dostawy czterech kolejnych jednostek typu *Zwaardvis*. Również inni dostawcy są skłonni iść na rękę Pekinowi, niż ryzykować pogorszenie relacji z ChRL, a to bez wątpienia byłoby ubocznym efektem sprzedaży okrętów podwodnych Republice Chińskiej. Zapowiadany przez Tajpej program budowy własnych okrętów podwodnych może okazać się ryzykownym posunięciem, ponieważ nie ma gwarancji uzyskania udanych i wartościowych jednostek (*Taiwan's Force Modernization*, Web).

Modernizacja floty podwodnej jest istotna dla Tajpei z wielu powodów. W 2005 roku ówczesny prezydent ChRL Hu Jintao zapowiedział, że Chiny będą dążyć do aneksji Tajwanu bez walki (Wiejacki 2013: 241). Jednakże, pojęcie „aneksja bez walki” jest bardzo szerokie, może obejmować zarówno porozumienie polityczne, jak też presję polityczną i ekonomiczną wspartą szantażem militarnym. Możliwość „odepchnięcia” floty USA od Tajwanu, odcięcia wyspy od pomocy Stanów Zjednoczonych, przy groźbie dokonania skutecznej inwazji mogą być bardzo istotnym argumentem w rękach Pekinu, skutkującym wspomnianą już „aneksją bez walki”. Dlatego też utrzymanie sprawności marynarki wojennej i sił powietrznych, jak też możliwość odparcia desantu morskiego i powietrznego na Tajwan są dla Tajpei kluczowe (Stach 2015a: 105).

Część analityków Republiki Chińskiej ocenia, że pomimo wzrostu potencjału bojowego Marynarki Wojennej Chińskiej Armii Ludowo-

Wyzwoleńczej, przewaga komunistycznej floty nie jest miażdżąca. Oczywistym jest, że bez efektywnego parasola powietrznego (oraz przeciwlotniczego i przeciwrakietowego) nawodna flota Tajwanu może ulec zniszczeniu, toteż walka na morzu zostanie wygrana (lub przegrana) w powietrzu i w systemach antyrakietowych. Utrzymanie osłony lotniczej nad flotą Republiki Chińskiej jest niemożliwe, a jako remedium na ten problem postuluje się zwiększenie podwodnego komponentu floty Tajwanu. Nowoczesny okręt podwodny, zwłaszcza uzbrojony w pociski rakietowe, jest bardzo dobrym czynnikiem odstrasającym potencjalnego agresora (*Taiwan's Force Modernization*, Web). Część analityków tajwańskich uważa, że niezbędne jest posiadanie około 10 okrętów podwodnych, aby stanowiły one znaczącą siłę odstraszącą. Oczywiście, w gotowości bojowej znajdowałyby się jedynie część z nich, okręty należy poddawać przecież naprawom i przeglądom (Stach 2015a: 105). Jednakże, w modernizacji floty podwodnej istnieją już duże opóźnienia. Jeszcze na początku drugiej dekady XXI wieku Republika Chińska planowała pozyskać do 10 okrętów podwodnych (*Republic of China Navy*, Web). Jednakże, plany te nie zostały zrealizowane, nawet częściowo, z powodu stanowiska Pekinu. Remedium na tę sytuację miał być wdrożony w 2014 roku program IDS (*Indigenous Defense Submarine* lub *Indigenous Diesel Submarine*), który zakładał zaprojektowanie i zbudowanie do 2024 okrętu podwodnego rodzimej produkcji, a docelowo planowano w ten sposób wcielić do służby osiem jednostek. Program ten miał być jednym z kluczowych elementów wzmocnienia potencjału odstraszenia Republiki Chińskiej. Jednakże, realizacja tak ambitnego planu napotkała na liczne trudności (Tsao 2019, Web). Zakłada się, że koszt zaprojektowania i zbudowania jednego okrętu może wynosić 5 mld USD, co przy budżecie obronnym Tajpej wynoszącym około 11 mld USD, jest kwotą wysoką (nawet przy założeniu, że program będzie rozłożony na lata). Koszt 8 jednostek będzie dużo wyższy, a trzeba też pamiętać, że tego typu kalkulacje bywają niedoszacowane. Ponadto zbudowanie nowoczesnego okrętu podwodnego jest dużym wyzwaniem technologicznym, a Tajwan nie ma doświadczenia w budowie tej klasy okrętów. Pojawiają się również opinie, że pieniądze przeznaczone na okręty podwodne można wydać na systemy uzbrojenia, które także wzmocnią zdolności odstraszenia Tajpei, nie generując przy tym ryzyka kosztownego niepowodzenia (Hunzeker, Petrucelli 2019, Web).

Generalnie sytuacja Tajwanu na polu modernizacji własnych sił podwodnych jest trudna. Flota podwodna starzeje się i wymaga szybkiej wymiany, ale z przyczyn politycznych zakup nowoczesnych okrętów jest bardzo utrudniony, ponieważ potencjalni dostawcy nie chcą narażać się Pekinowi. Natomiast program budowy floty podwodnej w oparciu o jednostki rodzimej produkcji jest kosztowny, trudny technologicznie i obciążony ryzykiem niepowodzenia.

Wietnam

Podobnie, jak w przypadku pozostałych omawianych państw, zadania Marynarki Wojennej Wietnamu koncentrują się, na zapewnieniu bezpieczeństwa na wodach terytorialnych tego kraju, jak też jego morskich interesów. Najważniejszym czynnikiem generującym rozbudowę wietnamskiej floty jest rywalizacja z Chińską Republiką Ludową. „*Dynamiczny rozwój ChRL oraz jej rosnąca asertywność na arenie międzynarodowej doprowadziły do ponownego odnowienia dawnych antagonizmów, z przechodzącym również poważne zmiany Wietnamem*” (Thanh Ho, Berhrendt 2014: 41-42). Wzrost gospodarczy umożliwił wyasygnowanie środków na modernizację sił zbrojnych Wietnamu. Głównym beneficjentem procesu modernizacji stała się flota Wietnamu, a jej unowocześnienie otrzymało priorytet nad innymi rodzajami wojsk. Wynikało to m.in. z tego, że okręty wietnamskie były kolekcją przestarzałych jednostek produkcji radzieckiej, których czasy świetności minęły już kilkadziesiąt lat temu. Ambitne plany Hanoi zakładają uczynienie z wietnamskiej marynarki wojennej głównego rywala chińskiej floty na Morzu Południowochińskim (Thanh Ho, Berhrendt 2014: 41-42). Bez wątpienia modernizacja floty ma wzmocnić pozycje Hanoi w toczących się dysputach na wspomnianym akwenie.

Najbardziej spektakularnym elementem wzmocnienia potencjału wietnamskiej floty jest rozwój floty podwodnej. Do końca pierwszej dekady XXI wieku była ona przestarzała, a jedyna flotylla wyposażona w okręty podwodne dysponowała dwoma ex-północnokoreańskimi jednostkami typ *Yugo*. Sytuacja jednakże uległa gwałtownej zmianie. W 2009 roku podpisano umowę z Rosją o dostarczenie 6 nowoczesnych jednostek typu *Kilo*, dostosowanych do walki zarówno z okrętami nawodnymi, jak i podwodnymi. Jednostki te uzbrojone są w sześć wyrzutni torped 533 mm, a istnieje możliwość przystosowania ich do wystrzeliwania rakiet przeciwokrętowych. (*Vietnamese People's Navy - modernization*, Web). Biorąc pod uwagę liczbę okrętów i ich potencjalne możliwości bojowe (np. pociski manewrujące *3M-14E Klub* uważane są za bardzo nowoczesne, pozwalają też razić cele naziemne), jest to znaczące zwiększenie potencjału bojowego floty wietnamskiej. Oczywiście, Wietnam musi rozwiązać kwestię szkolenia załóg, wypracowania taktyki działania i zapewnienia zabezpieczenia logistycznego dla tak zaawansowanego systemu uzbrojenia, ale - w kontekście rywalizacji z ChRL na Morzu Południowochińskim - poniesione wydatki i tak są korzystne z punktu widzenia ich efektów, czyli wzmocnienia potencjału odstraszania i prowadzenia wojny asymetrycznej (Minh Vu, The Puong 2017: Web). Dodatkowo, Wietnam planuje pozyskanie kolejnych okrętów podwodnych, prawdopodobnie francuskich typ *Scorpene* lub niemieckich *Typ 214*.

Zakończenie

Reasumując, państwa basenu Morza Południowochińskiego (wyjawszy Brunei i Kambodżę) prowadzą programy modernizacji i rozbudowy flot podwodnych (ryc. 1). Nawet państwa, które na początku XXI wieku nie posiadały tego typu systemów uzbrojenia (Malezja, Tajlandia, Filipiny) zdecydowały się na ich wprowadzenie do arsenału swoich flot. Pozostałe kraje modernizują swoje floty podwodne, aczkolwiek stan zaawansowania tego procesu jest zróżnicowany. Możliwość wprowadzenia do swych arsenałów okrętów podwodnych związana jest zarówno z postępem technologicznym, jak też z rosnącymi wydatkami zbrojeniowymi większości krajów regionu (tab. 1).

Tab. 1. Wydatki zbrojeniowe państw basenu Morza Południowochińskiego (2008-2018, mln USD)

Państwo	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Brunei	372	366	381	374	367	367	477	417	402	347	336
ChRL	108187	131063	137890	148656	161441	176476	191627	204202	215718	227829	239223
Filipiny	2597	2497	2623	2665	2706	3089	2866	3135	4223	3755	3753
Indonezja	3660	3840	4510	5170	5936	7981	7032	8225	7620	8178	7661
Kambodża	106	181	216	227	248	270	297	346	394	464	525
Malezja	4168	3934	3437	3853	3674	4003	4035	4344	4159	3495	3208
Singapur	8928	9226	9048	8726	8523	8495	8743	9325	9915	10159	10458
Tajlandia	4977	5552	5138	5292	5216	5422	5462	5806	6131	6306	6420
Tajwan	9996	10766	10176	10273	10634	10034	9985	10523	10343	10480	10458
Wietnam	2828	3106	3463	3323	3765	3937	4337	4729	5089	5074	5451

Źródło: SIPRI. *Military expenditure by country, in constant (2017) US\$*. SIPRI 2019.

Uwaga: Dane zaznaczone kolorem szarym są niepewne.

Analizując dane z tabeli 1, żaden z krajów regionu nie ma szans na dorównanie wydatkom zbrojeniowy Pekinu, które w ciągu ostatniej dekady wzrosły o ponad 100 procent. Jednakże, takie kraje jak Indonezja, Tajlandia czy Filipiny zwiększyły swoje budżety obronne, a pozostałe kraje utrzymują je na względnie stałym poziomie (wyjawszy Malezję, w której przypadku można zaobserwować spadek wydatków na zbrojenia). Pozwoliło to wygospodarować środki na pozyskanie okrętów podwodnych, lub też na modernizacją i rozbudowę istniejącej floty podwodnej (tab. 2).

Analizując liczebność poszczególnych flot podwodnych krajów basenu Morza Południowochińskiego należy podkreślić, że na tym polu bezkonkurencyjna jest Marynarka Wojenna Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej. Oczywiście, nie wszystkie okręty podwodne ChRL operują w basenie Morza Południowochińskiego, ale i tak kraj ten posiada w tym akwenie dużą przewagę. Ocenia się, że Chiny posiadają na południu co najmniej 22 okręty podwodne, w tym 16 klasycznych, 2 AOP 'myśliwskie' oraz 4 AOP z raketami balistycznymi (Minh Vu, The Puong 2017: Web). Należy też pamiętać, że Pekin intensywnie rozbudowuje swoją flotę, w tym jej podwodny komponent. Zbrojenia morskie Pekinu, w połączeniu z istniejącymi dysputami

Tab. 2. Liczebność sił podwodnych w poszczególnych krajach basenu Morza Południowochińskiego

Państwo	SSBN		SSN		SSB		SS	
	2020	2030	2020	2030	2020	2030	2020	2030
ChRL	6	16	6	24	1	--	56	55
Filipiny	--	--	--	--	--	--	--	2 lub 3
Indonezja	--	--	--	--	--	--	5	12
Malezja	--	--	--	--	--	--	2	2
Singapur	--	--	--	--	--	--	4	4 lub 6
Tajlandia	--	--	--	--	--	--	--	3
Taiwan	--	--	--	--	--	--	4*	3**
Wietnam	--	--	--	--	--	--	8***	12

Zródło: globalsecurity.org; *Chinese Warships; Indonesian Navy Equipment; Philippine Navy Equipment; Republic of Singapore Navy Equipment; Republic of China Navy; Royal Malaysian Navy Equipment; Royal Thai Navy Ships; Vietnam Navy Equipment;*

* Jedyńc dwa okręty mogą być uznane za jednostki bojowe, pozostałe dwa okręty służą jedyńc do celów szkoleniowych; ** Do 2035 Republika Chińska planuje pozyskać 8 nowych okrętów podwodnych; *** Dwa z tych okrętów to przestarzałe jednostki typu *Yugo*.

Ryc. 1. Lokalizacja baz okrętów podwodnych w basenie Morza Południowochińskiego

Zródło: Opracowanie własne

terytorialnymi generują odpowiedź krajów regionu, a według komandora rezerwy Królewskiej Marynarki Australii, pozyskanie okrętów podwodnych jest logicznym krokiem dla mniejszych flot Azji Południowo-Wschodniej. Okręty podwodne są skutecznym elementem odstraszenia, dzięki temu, że zanurzony i cichy okręt podwodny jest trudny do wykrycia. Dodatkowo, nowoczesne okręty posiadają szeroki wachlarz uzbrojenia, mogącego zwalczać zarówno okręty podwodne jak i nawodne, wrogą żeglugę, a nawet - o ile dysponują raketami manewrującymi - cele lądowe. Potencjalny przeciwnik musi rozwijać też systemy zwalczania okrętów podwodnych (Bateman: 18). Dlatego też proces ten postępuje, a kraje regionu konsekwentnie podążają w celu rozbudowania swych zdolności w zakresie prowadzenia wojny podwodnej.

Literatura

- Bateman, S., 2011. *Naval modernisation and Southeast Asia's security*, Nanyang Technology University, Singapore.
- Behrendt, P., 2019. *Okręty podwodne dla Filipin do 2027*, 26.09.2019, <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/okręty-podwodne-dla-filipin-do-2027/>
- Blair, C., 2001. *Ciche zwycięstwo. Amerykańska wojna podwodna przeciwko Japonii*, Wydawnictwo Magnum, Warszawa.
- Blair, C., 1998. *Hitlera wojna U-bootów. Myśliwi 1939-1942*, Wydawnictwo Magnum, Warszawa.
- Blair, C., 1999. *Hitlera wojna U-bootów. Ścigani 1943-1945*, Wydawnictwo Magnum, Warszawa.
- Bjarnergard, E., Melander, E., Schaftenaar, S., Svensson, I., Tonnesson, S., 2013. *SIPRI Yearbook 2013*, SIPRI, <http://www.sipri.org/yearbook/2013/files/sipri-yearbook-2013-chapter-1-section-2>, 19.12.2016.
- Chen, J., 1997. *Sea Change: ROC Naval Modernization and the Defense of Taiwan*, Sinorama.
- Chodkowska-Miszczuk, J., Wylon, M., 2017. *Fenomen Singapuru – perspektywa geopolityczna*, Przegląd Geopolityczny, 22, s. 9-32.
- Dura, M., 2017. *Singapur podwoił zamówienie na niemieckie okręty podwodne*, defence24.pl, <https://www.defence24.pl/singapur-podwoil-zamowienie-na-niemieckie-okrety-podwodne>
- Dura, M., 2019. *W miejsce „Orki”- dwa brazylijskie lub singapurskie okręty podwodne?*, defence24.pl, <https://www.defence24.pl/w-miejsce-orki--dwa-brazylijskie-lub-singapurskie-okrety-podwodne>

- Fish, T., 2020. *Underwater Arms Race*, Asian Military Review, <https://asianmilitaryreview.com/2020/01/underwater-arms-race/>
- Hunzeker, M. i Pterucelli, J., 2019. Time for Taiwan to Scrap Indigenous Diesel Submarine, The Diplomat, 30.11.2019, <https://thediplomat.com/2019/11/time-for-taiwan-to-scrap-the-indigenous-diesel-submarine/>
- Krzewiński, J., 1993. *Okrety wojenne świata*, Wydawnictwo Sigma, Warszawa.
- Lee, S., 2015. *Crowded waters. Naval competitions in the Asia-Pacific*, Australian Strategic Policy Institute, https://s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/ad-aspi/import/SR80_crowded_waters.pdf?FNROpG4aRMmBFN_Zr0sNL0l8bO03KXn0
- Minh Vu, T., The Puong, N., 2017. *The Modernization of the Vietnam People's Navy: Grand Goals and Limited Options*, Asia Maritime Transparency Initiative, 06.04.2017, <https://amti.csis.org/modernization-vietnam-navy/>
- Nitka, A., 2006. *Flota chińska początku XXI wieku*, Morze, statki i okręty, 6, ss. 22-29.
- O'Rourke, R., 2016. *China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities - Background and Issues for Congress*, Congressional Research Service Report, <https://news.usni.org/wp-content/uploads/2016/06/RL33153.pdf>
- Parameswaran, P., 2019. Philippines Submarine Quest: *What's in the French Option? Recent developments have spotlighted the French Scorpene within the choices the Philippines has in a potential submarine quest*, The Diplomat, <https://thediplomat.com/2019/12/philippines-submarine-quest-whats-in-the-french-option/>
- Schreer, B., 2013. *Moving beyond ambitions? Indonesia's military modernization*, Australian Strategic Policy Institution, https://s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/ad-aspi/2017-07/Strategy_Moving_beyond_ambitions.pdf?xSSxuWbC9YEh2YB4Fyq0fTRR7s0a5gPW
- Skrzyp, J., 2012. *Wielki marsz Państwa Środka ku pozycji globalnego ośrodka siły*, Przegląd Geopolityczny, 5, s. 41-70.
- Skrzyp, J., 2018. *Chiny i Stany Zjednoczone Ameryki w ujęciu geopolitycznym*, Przegląd Geopolityczny, 23, s. 9-23.
- Stach, Ł., 2012. *Rozwój zbrojeń morskich na Dalekim Wschodzie, na początku XXI stulecia. Implikacje dla sytuacji militarnej i politycznej regionu*, [w:] J. Marszałek-Kawa, R. Gawłowski (red.), *Ewolucja azjatyckiej polityki bezpieczeństwa*, Toruń, ss. 335-371;
- Stach, Ł., 2015a. *Małe, ale czy niegroźne? Floty wojenne mniejszych krajów Azji Południowo-Wschodniej*, [w:] J. Marszałek-Kawa (red.), *Bezpieczeństwo współczesnej Azji*, Toruń, ss. 85-119.

- Stach, Ł., 2015b. *Zmarnowany potencjał. Japońska flota podwodna w okresie walk na Pacyfiku 1941-1945*, Wydawnictwo Inforteditions, Zabrze-Tarnowskie Góry.
- Stach, Ł., 2017. *Marynarka Wojenna Republiki Singapuru jako element bezpieczeństwa państwa*, [w:] J. Marszałek-Kawa, P. Tomaszewski (red.), *Ewolucja systemów bezpieczeństwa: od Bliskiego Wschodu do Oceanii*, Toruń, ss. 185-209.
- Stach, Ł., 2018. *Malaysia's Maritime Security Challenges and the Development of the Royal Malaysian Navy: Old Problems and New Threats*, "Korean Journal of Defence Analysis", vol. 30, no. 3, ss. 423-436.
- Thanh Ho, Ł., Behrendt, P., 2014. *Zbrojenia morskie a mocarstwowość państw Azji i Pacyfiku*, [w:] J. Marszałek Kawa (red.), *Azjatyckie strategie bezpieczeństwa u progu XXI wieku*, Toruń, ss. 10-48.
- Tsao, Y., 2019. *Taiwan's Difficult-Yet-Viable Indigenous Submarine Project Needs Cross-Party Support*, The Diplomat, 20.11.2019, <https://thediplomat.com/2019/11/taiwans-difficult-yet-viable-indigenous-submarine-project-needs-cross-party-support/>
- Wiejacki, W., 2013. *Sprzeczności w międzynarodowej pozycji współczesnych Chin*, [w:] J. Marszałek-Kawa (red.), *Oblicza polityki azjatyckiej. Szanse i bariery*, Toruń, ss. 236-245.
- Vavasseur, X., 2019. *China's CSIC Lays Keel For Royal Thai Navy's First Submarine, S26T*, Naval News, <https://www.navalnews.com/naval-news/2019/09/chinas-csic-lays-keel-for-royal-thai-navys-first-s26t-submarine/>
- Zhang Min, L., 2019, *Singapore navy launches first of its four new submarines*, "The Strait Times", 19.02, <https://www.straitstimes.com/singapore/spore-navy-launches-first-of-its-four-new-submarines>

Źródła internetowe:

1. Chinese Warships, globalsecurity.org, <https://www.globalsecurity.org/military/world/china/navy.htm>
2. Han-class, military-today.com, http://www.military-today.com/navy/han_class.htm
3. *Indonesia Submarine Capabilities*, Nuclear Threat Initiative, 17.10.2019, <https://www.nti.org/analysis/articles/indonesia-submarine-capabilities/>
4. *Indonesian Navy Equipment*, globalsecurity.org, <https://www.globalsecurity.org/military/world/indonesia/alri-equipment.htm>
5. *Malaysia Submarine Capabilities*, Nuclear Threat Initiative, 16.10.2019, <https://www.nti.org/analysis/articles/malaysia-submarine-capabilities/>

6. *Military expenditure by country, in constant US\$ m., 1988-2018*, SIPRI 2019, <https://www.sipri.org/sites/default/files/Data%20for%20all%20countries%20from%201988%E2%80%932018%20in%20constant%20%282017%29%20USD%20%28pdf%29.pdf>
7. *Philippine Navy Equipment*, globalsecurity.org, <https://www.globalsecurity.org/military/world/philippines/navy-equipment.htm>
8. *Republic of China Navy*, globalsecurity.org, <http://www.globalsecurity.org/military/world/taiwan/navy.html>
9. *Republic of Singapore Navy Equipment*, globalsecurity.org, <https://www.globalsecurity.org/military/world/singapore/rsn-equipment.htm>
10. *Royal Malaysian Navy Equipment*, globalsecurity.org, <https://www.globalsecurity.org/military/world/malaysia/navy-equipment.htm>
11. *Royal Thai Navy*, globalsecurity.org, <http://www.globalsecurity.org/military/world/thailand/navy-intro.html>
12. *Royal Thai Navy Ships*, globalsecurity.org, <http://www.globalsecurity.org/military/world/thailand/navy.html>
13. *Singapore Submarines Capabilities*, Nuclear Threat Initiative, 06.10.2019, <https://www.nti.org/analysis/articles/singapore-submarine-capabilities/>
14. *SSK Scorpene Attack Class Submarines*, Naval technology, <https://www.naval-technology.com/projects/scorpene/>
15. *Taiwan's Force Modernization: The American Side*, "Defence Industry Daily", 04.11.2019, <http://www.defenseindustrydaily.com/taiwans-unstalled-force-modernization-04250/>
16. *Type 032 Qing-class test submarine*, globalsecurity.org, <http://www.globalsecurity.org/wmd/world/china/type-032.htm>
17. *Type 095 Sui Class SSN*, globalsecurity.org, <http://www.globalsecurity.org/military/world/china/type-95.htm>
18. *Type 096 ballistic missile submarine*, globalsecurity.org, <https://www.globalsecurity.org/wmd/world/china/type-096.htm>
19. *Vietnam Navy Equipment*, globalsecurity.org, <https://www.globalsecurity.org/military/world/vietnam/navy-equipment.htm>
20. *Vietnamese People's Navy - modernization*, globalsecurity.org, <http://www.globalsecurity.org/military/world/vietnam/navy-modernization.htm>
21. *Yuan Type 039A/041*, globalsecurity.org, <http://www.globalsecurity.org/military/world/china/yuan.htm>

Expansion of submarine fleets of the South China Sea basin

Growing tensions in the South China Sea region, combined with the development of the Peoples Liberation Army Navy and economic growth in South East Asia, enabled the SEA states to create, modernize or develop the submarine force. In the South China Sea region, almost all states (with the exception of Brunei and Cambodia) decided to build up their submarine capabilities. The Peoples Republic of China is an unquestionable leader in this field, however countries like Philippines, Indonesia, Malaysia, Vietnam, Singapore and Taiwan are also trying to improve their submarine force. In the case of the PRC, there is not only question of the submarine warfare capabilities, but also submarine forces are an important part of China's nuclear deterrence. The other mentioned states are trying to gain some military and political advantages connected with possessing the modern submarine forces.

Key words: South China Sea states, submarine force modernization.